

LAITILAN KAUPUNGIN
HYVINVOINTIKERTOMUS 2023

Laitila

Sisällys

1 JOHDANTO.....	3
2 HYVINVOINTIA LAITILASSA	4
2.1 Osallisuus ja yhteisöllisyys	5
2.2 Turvallisuus ja viihtyisyys	16
2.3 Elintapaohjaus	17
2.4 Ehkäisevä päihdetyö ja mielen hyvinvointi	18
2.5 Harrastaminen, vapaa-aika ja kulttuuri	21
2.6 HYTE-kerroin.....	23
3 HYVINVOINNIN EDISTÄMISTÄ TUKEVAT OHJELMAT JA SUUNNITELMAT	25

1 JOHDANTO

Hyvinvointi on ihmisen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja hengellistä hyvää oloa. Se syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristönsä ja palvelujärjestelmän toiminnan sekä yhteiskuntapolitiikan kokonaisvaikutuksena.

Hyvinvoinnin tekijöitä ovat terveyden ja toimintakyvyn lisäksi mm. elinolosuhteet ja elinympäristö, asuminen, toimeentulo, mielekäs tekeminen, ihmissuhteet, yhteisöllisyys, osallisuus ja turvallisuus. Hyvinvointi muodostuu erilaisista tekijöistä ihmisen elämänkaaren eri vaiheissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet muodostuvat tiedolla johtamisesta, poikkihallinnollisista johtamiskäytännöistä sekä johtamisen työvälineistä, osaavasta ja motivoituneesta henkilökunnasta, hyvistä toimintakäytännöistä sekä kaikki toimialat kattavasta toimeenpano-organisaatiosta. Tässä kaikessa yhdistävänä ja merkittävänä hyvinvointijohtamisen työkaluna toimii hyvinvointikertomus. Hyvinvointikertomus tuo esiin mahdolliset hyvinvointiin liittyvät haasteet sekä ohjaa hyvinvoinnin toimijoiden toimintaa ennaltaehkäisevään ja edistävään suuntaan. Hyvinvointikertomus luo ja ylläpitää toimintakäytäntöjä ja samalla kokonaisuuteen saadaan koottua oleellinen hyvinvointitieto osaksi kunnan suunnittelua ja päätöksentekoa.

Yhtenä keskeisimpänä tehtävänä kunnalla on tukea ja edistää hyvinvointia ja terveyttä. Laitilassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi eli hytellä, halutaan tukea kaikkien kuntalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarjota parhaat mahdolliset eväät hyvän elämän ja toimivan arjen saavuttamiseen. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma ovat lakisääteisiä työvälineitä tämän osa-alueen kuntajohtamiseen ja näiden avulla saadaan konkreettisesti toteutettua Laitilan kaupungin strategiaa. Vuoden 2023 alusta, hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa, on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluiden toteuttamiseen ja joustavaan yhteistyöhön palveluiden tuottamisessa sekä niiden pariin ohjaamisessa. Hyvinvointityö on kokonaisvaltaista yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä ja Laitilan hyvinvointisuunnitelmassa onkin hyödynnetty myös Varsinais-Suomen alueellista hyvinvointikertomusta.

Hyvinvointisuunnitelman avulla johdetaan, seurataan, raportoidaan ja kehitetään Laitilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä varmistetaan toiminnan tavoitteellisuus ja toiminnan kohdistaminen oikeille osa-alueille.

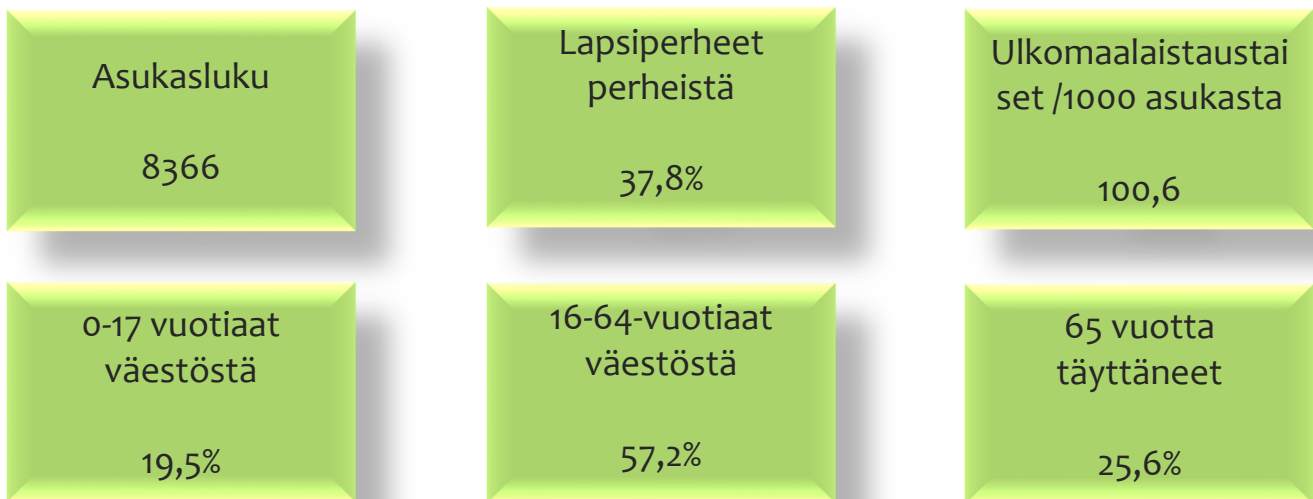
2 HYVINVOINTIA LAITILASSA

Laitila on n. 8500 asukkaan elinvoimainen kaupunki erinomaisella paikalla valtatie 8:n varrella. Laitilassa on monipuolinen elinkeinorakenne, yritysmyönteinen ilmapiiri ja töitä tekijöille. Monipuoliset palvelut sekä harrastusmahdollisuudet tekevät arjesta sujuvaa ja hyvää kaiken ikäisille. Kaupunki pitää kiinni laadukkaista peruspalveluistaan, joilla mahdollistetaan kaiken ikäisten sujuva arki ja vapaa-aika sekä turvataan kaupungin houkuttelevuus asuinpaikkana.

Laitila pärjää suurtenkin muutosten keskellä ja mukautuu ajan vaatimuksiin. Strategisiin päämääriin kuuluu mm. kestävä ja tasapainoinen talous; Kaupunki velkaantuu vain kehittyäkseen ja kestävällä taloudella voidaan mahdollistaa laadukkaat palvelut sekä toimivan infrastruktuurin rakentaminen.

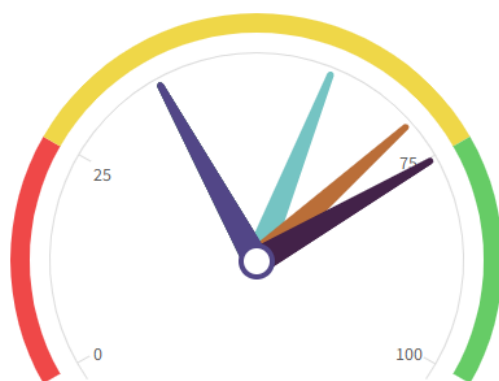
Päätöksiä ja valintoja ohjaavat kestävät toimintaperiaatteet ja ratkaisut. Tavoitteena on kantaa kokoaan suurempi vastuu ympäristön kannalta kestävässä ratkaisussa.

Väestö

Sotkanet 2022

Kaikki sektorit : Laitila 2022

- Kuntajohto
- Perusopetus
- Lukiokoulutus
- Ammatillinen koulutus
- Liikunta
- Perusterveydenhuolto
- Kulttuuri

Aineisto päivitetty 25.01.2023

Huono tulos Parannettavaa Hyvä tulos

Tiedot kuvaavat terveydenedistämistä eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

2.1 Osallisuus ja yhteisöllisyys

Laitilan kaupungin strategia edellyttää osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämistä

Laitilan kaupungin strategiassa (Mainiampi Laitila -strategia 2022-2025, KV 13.12.1021 126) linjataan kaupungin arvot ja asetetaan strategiset päämäärät. Arvot voidaan tiivistää neljään kokonaisuuteen: tulevaisuuslähtöisyyteen, rohkeuteen ja kehittyvyyteen, asukas- ja yrityslähtöisyyteen sekä yhdenvertaisuuteen. Tästä arvopohjasta käsin voidaan todeta, että osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteet eivät ole kaupungin toiminnassa vieraita. Arvojen toteen eläminen vaatii sitä, että asioita rakennetaan yhdessä asukkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa.

Strategiset päämäärät vahvistavat osallisuuden ja yhteisöllisyyden roolia edelleen. Päämääristä yksi on Ketterä mukautuminen muutoksiin, jota on kuvattu muun muassa seuraavasti: Uudistuessaan kaupunki kuulee aktiivisesti asukkaita ja kehittää osallistumisen muotoja. Mukautuva kaupunki mukautuu asukkaidensa näköiseksi ja osallisuuden mahdollistamiseksi ollaan rohkeasti valmiita kokeilemaan eri keinoja. Edellytys osallisuuden edistämisestä nousee jo Kuntalaista (410/2015, 22), ja Laitila on osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämässä ottanutkin eri sektoreilla monia askelia.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvatusta alkaa varhain

Alle kouluikäiset

Aloitetaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden teeman tarkastelu alle kouluikäisistä asukkaista ja kaupungin varhaiskasvatuspalveluista. Laitilan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa 2022 kerrotaan Laitilan varhaiskasvatuksen tärkeimmät arvot: toisten huomioon ottaminen/kunnioittaminen, turvallisuus, hyvät tavat, hyvinvoiva lapsi ja vuorovaikutustaidot. Laitilassa lasta kannustetaan aktiivisuuteen ja osallisuuteen, suunnitelmassa kuvataan. Lasten toimijuus ja sen tukeminen eri tavoilla ovat varhaiskasvatuksessa ydintehtävänä.

Sitä vähäisemmäksi ei jää yhteisöllisyyden merkitys varhaiskasvatuksen arjessa. Itse yhteisö kuvataan suunnitelmassa moninaisena ja rikkaana: Toimiva vuorovaikutus edellyttää oman ja muiden kulttuuritaustojen ymmärtämistä sekä kunnioittamista. Lapsia rohkaistaan tutustumaan muihin kulttuureihin, kieliin ja ihmisiin. Ryhmien heterogeenisyys nähdään Laitilassa voimavarana ja yhteisöllisyyttä kasvatetaan sen moninaisuudesta käsin vuorovaikutuksen keinoin.

Osallistumisen ja vaikuttamisen arvot on suunnitelmassa avattu hyvinkin tarkkaan:

Osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Yksilöltä tämä edellyttää halua ja taitoa osallistua yhteisön toimintaan, sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Lasten oikeuksia ovat kuulluksi tuleminen ja osallisuus heidän elämäänsä liittyvissä asioissa. Laitilassa varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. ---Lapsilla on mahdollisuus suunnitella, osallistua ja toteuttaa sekä arvioida toimintaa. Tämän avulla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja, yhteisten sopimusten sekä sääntöjen ja luottamuksen merkitystä. Osallistumisen kautta tuetaan motivaatiota oppimiseen. Laitilassa lapset kohdataan arvostaen, heidän ajatuksistaan ollaan kiinnostuneita, joka tällöin vahvistaa heidän osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia.

Laitilan kaupungin arvoihin kasvaminen ja kasvattaminen voidaan sanoa alkavan siis heti alusta pitäen: varhaiskasvatuksessa osoitetaan jokaisen näkemyksen, sen ilmaisen ja toisaalta myös toisten kuuntelemisen tärkeys.

Kattona toimivan varhaiskasvatussuunnitelman alta on hyvä katsoa tarkemmin, mitä itse arjesta löytyy. Pähkinäpensaalla päiväkodissa yhtenä kehittämiskohteena on vuosisuunnitelmassa (2022-2023) mainittu lapsen osallisuuden lisääminen. Tapausesimerkkinä samasta päiväkodista löytyy mainio esimerkki pitkäjänteisestä työstä, jonka tiimoilta on edistetty niin osallisuutta kuin muitakin päiväkodille tärkeitä arvoja: Vihreä lippu -toiminta.

Pähkinäpensaalla päiväkotialoitti Vihreä Lippu -toiminnan vuonna 2020, jolloin teemana oli kierrättäminen ja jätteen vähentäminen. Ympäristöraati, jonne jokaisesta osastosta osallistuu yksi aikuinen ja vähintään kaksi lasta kokoontuu noin kerran kuukaudessa ja vie toimintaa eteenpäin. Raati myös vaikuttaa siihen, mitkä aiheet ovat kulloinkin teemana. Raati arvioi toimintasuunnitelman toteutumista ja järjestää yhdessä muun henkilökunnan kanssa erilaisia tempauksia teemaan liittyen ja pitää huolen siitä, että toiminta sisällytetään varhaiskasvatuksen arkeen. Päiväkodissa on muun muassa järjestetty kierrätystaidenäyttely. Keväällä 2021 Pähkinäpensaalla päiväkodille myönnettiin Vihreä Lippu -sertifikaatti pitkäjänteisestä ja tuloksellisesta kestävästä kehityksen toiminnasta. Lukuvuodeksi 2022-2023 raati valitsi vanhojen teemojen lisäksi veden.

Vihreä lippu -toiminta ympäristöraateineen on eläväksi tehtyä osallisuuden edistämistyötä. Samalla se rakentaa yhteisöllisyyden kokemusta yhteisten ponnistusten ja niiden vaikutusten seuraamisen kautta. Yhden ihmisen teko voi esimerkiksi kierrättämisessä tuntua pieneltä, mutta kun koko päiväkotiryhmä puhumattakaan koko päiväkodista tekee samaa työtä, yhteisön voima tehdään näkyväksi.

Lopuksi on syytä mainita, että Laitilan kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmassa lapsen rooli kiusaamisesta ehkäisevässä prosessissa on myös tunnustettu tärkeällä tavalla. Suunnitelmassa todetaan, että prosessissa lapsen havainnointi on keskeinen työkalu. Toiminnassa lasta kuullaan ja kuunnellaan sekä pyritään keskustelemaan ja pohtimaan paljon lasten kanssa. Lapset otetaan mukaan suunnitteluun, arviointiin ja dokumentointiin. Kiusaamisen ehkäisy ei siis lähde auktoritaarisesti ylhäältä päin tarkkailemalla ja puuttumalla, vaan sen nähdään rakentuvan lasten aktiivisen osallistamisen kautta.

Kouluikäiset

Seuraavaksi tarkastellaan ikäryhmissä seuraavaa: kouluikäisten kuntalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Teemat eivät ole kaupungin opetuspalveluissa laisinkaan tuntemattomia, vaan ovat jo päätöksenteossa tulleet osaksi koulujen arkea. Sivistysvaliokunta päätti 22.6.2021 koulutuksen järjestäjän arvioinnin painopistealueiksi lukuvuodelle 2021-2022: Yhteisöllisen hyvinvoinnin lisääminen, joka jakautuu alatavoitteisiin: 1. Osallisuuden vahvistaminen, 2. Yhteisöllisten tapahtumien lisääminen, 3. Yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittäminen sekä 4. Kiusaamisen vastaisten toimintamallien kehittäminen. Nämä tavoitteet tulivat siis niin peruskoulussa Kappelimäen koulun, Laitilan kyläkoulun, Varpeen koulun kuin lukionkin tavoitteiksi.

Yhteisöllisen hyvinvoinnin alatavoitteisiin on pyritty päästä monin eri keinoin. Otetaan esimerkkinä tarkasteluun Kappelimäen koulun, jossa on ensimmäisen alatavoitteen osallisuuden vahvistamisen eteen tehty seuraavia toimia:

- Oppikunnan hallituksen toiminta (edustaja jokaiselta 3.-6.-luokalta sekä edustajat 1.-2.-luokalta sekä erityisluokalta) ja säännölliset kokoukset sekä osallistuminen ja kannanotot koulun käytäntöjen suunnitteluun
- Oppilasedustus koulun hyvinvointiryhmässä ja koulujen yhteisessä ruokatoimikunnassa
- Oppilaiden mukaan ottaminen oppimisen ja koulunkäynnin suunnitteluun yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa

- Oppilaiden toiveiden huomiointi resurssien ja mahdollisuuksien rajoissa: aloitelaatikko ja rehtorin tunnit
- Välkkämestari-, välkkäliikuttaja- ja digitutortoiminta
- Aktiivinen vanhempainyhdistystoiminta
- Kodin ja koulun päivän huoltajien aamukahvitilaisuus ja avoimien ovien tapahtuma

Tavoitteena on koululla ollut vahvistaa lasten ja nuorten elämäntaitoja ja osallisuutta. Osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa koulun toimintaan, kehittämiseen ja itseä koskevaan päätöksentekoon. Osallisuus nähdään vastuun antamisena, mutta myös sen ottamisena ja kantamisena. Oppilaiden osallisuuden kautta tuetaan oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Tavoitteena on myös saada oppilaille kokemusta erilaisista osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista. Toimivat vuorovaikutustaidot mahdollistavat osallistumisen ja sitä kautta myös osallisuuden vahvistumista.

Toisen alatavoitteen “Yhteisöllisten tapahtumien lisääminen” osalta Kappelimäen koulussa otettiin käyttöön hyvinvoinnin vuosikello. Vuosikellon mukaan järjestettiin muun muassa pyöräilyyn liittyvä liikenneturvallisuusviikko, kypärän käyttöratsia- ja palkitsemistapahtuma, väriviikko, lelupäivä, koulun ympäristö siistiksi -päivä, välkkämaraton ja energian säästöpäivä. Oppilaskunta, liikuntatiimi ja kestävä kehitys -tiimi suunnittelivat ja toteuttivat tapahtumia. Vuosikellon mukaisesti toteutettiin myös 1.- ja 4. -luokkien ryhmäyttyämiset, koulun turvallisuusharjoitukset, 3.- ja 5.- luokkalaisten tunne- ja vuorovaikutusoppitunteja, terveystarkastukset ja kiusaamiskyselyt.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämistä tehtiin Laitilan kouluissa tavoitteellisesti. Yhteisöllinen opiskeluhoito koostuu muun muassa vuorovaikutustaitojen ja mielenterveyden edistämisestä, kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisystä, oppimisen etenemisen edistämisestä ja oppilaiden osallisuuden vahvistamisesta. Viimeisen alatavoitteen Kiusaamisen vastaisten toimintamallien kehittämisen eteen on myös tehty työtä. Kappelimäen koulussa kiusaamista on ehkäisty ja kiusaamiseen on puututtu mm. tunnetaitojen harjoittamisen lisäämisellä, riittäväällä välituntivalvonnalla, kiusaamiskyselyillä, poliisin oppitunneilla, KiVa- oppitunneilla ja -tiimillä, kummioppilastoiminnalla, henkilökunnan kouluttamisella ja huomaava -toiminnalla.

Yhteisöllisen hyvinvoinnin asettaminen koulujen yhteiseksi painopisteeksi ja sen jakaminen selkeisiin alatavoitteisiin on tuonut osallisuuden ja yhteisöllisyyden hyvin keskeisiksi teemoiksi kouluissa. Keinoja osallistua on monia ja hyvinvoinnin edistäminen nähdään yhteisenä työnä, johon kaikkien on mahdollista ottaa osaa. Osallisuus on mahdollisesti ketjun joka osassa: suunnittelussa, toimeenpanossa ja arvioinnissa.

Opistot ja harrastusmahdollisuuksista versoava osallisuus ja yhteisöllisyys

Laitilan kaupungissa opetusta lapsille ja nuorille järjestävät Vakka-Suomen kansalaisopisto ja Vakka-Suomen musiikkiopisto. Opistot tarjoavat taiteen perusopetusta: kansalaisopisto yleisen oppimäärän mukaista perusopetusta kädentaidoissa ja musiikkiopisto laajan oppimäärän perusopetusta musiikissa. Opetus on tavoitteellista ja suunnitelmallista ja monesti lapset ja nuoret ovat opintojen parissa usean lukuvuoden ajan. Ympäristönä taideopinnot tarjoavat mahdollisuuden saman henkisten ikätoverien kanssa kehittää taitoja ja kartuttaa sosiaalista pääomaa.

Yhteisöllisyys ja osallisuus punoutuvat luonnolliseksi osaksi opintoja. Kansalaisopistossa käsityökoulu järjestää vuosittain yhteisnäyttelyn, jonka toteuttamisessa lapset ovat mukana. Musiikkiopistossa yhteismusisointi ja konserttien järjestäminen kuuluvat elimellisesti esittävän taiteen opintopolkuun. Yhteisöllisyys on nimettynä yhtenä musiikkiopiston arvoista.

Oppilailta peritään kohtuullisia maksuja, joista päättävät koulutuksen järjestäjät. Vakka-Suomen musiikkiopisto mahdollistaa vapaaoppilaspaikkoja oppilaille, joiden perheissä saadaan toimeentulotukea. Vaikka opistojen tarjoama opetus ei samalla tavalla läpäise ikäluokkia kuin peruskoulu, vaan opetukseen hakeutuminen on omaehtoista, vaikuttaa opistojen toimintatavat ja -kulttuurit osaltaan myös osallistamisen ja yhteisöllisyyden toteutumiseen kaupungissa.

Nuorisotoimi on siellä, missä nuoretkin

Jatketaan vielä lasten ja nuorten ikäryhmän tarkastelua, mutta siirretään katse opetuspalveluista nuorisotoimeen. Laitilan kaupungin nuorisotoimi on ollut hyvin aktiivinen yhteisöllisyyden rakentaja laitilalaisten nuorten elämässä ja toimintatavoissaan pyrkinyt osallistamaan kulttuuriin. Etsivää nuorisotyötä tehdään Laitilassa laajasti: myös alle 18-vuotiaiden parissa. Palveluohjausta etsivässä nuorisotyössä tehdään monipuolisesti ja yhteistyö paikallisten yritysten kanssa on vilkasta. Yhteistyö myös muiden toimijoiden kanssa on nuorisotoimessa jatkuvaa.

Esimerkiksi Laitilan Nuorisoverstas ry:n ja sen vuonna 2022 aloittaman Maahanmuuttajanuoret osaksi meitä -hankkeen tiimoilta on nuorisotoimessa tehty yhteistyötä. Laitilan kaupungissa on runsaasti vieraskielisiä nuoria, joiden kasvavaan määrään on vaikuttanut osaltaan Ukrainan sota. Vieraskielisten nuorten rohkaisu ja saaminen osaksi paikallista yhteisöä on kaupungille yksi isoista ajankohtaisista kysymyksistä.

Aktiivinen koulunuorisotyö on osa nuorisotoimen kokonaisuutta ja nuorisotoimen ammattilaiset ovat mukana muun muassa lukuvuoden alun ryhmäytymistapahtumissa. Nuorisotoimi myös jalkautuu seurakunnan toimintaan ja rippileireille. Nuoria pyritään tavoittamaan missä ikinä heitä onkin. Vuonna 2022 nuorisotoimi siirsi toimipaikkansa paikallisen kauppakeskuksen vuokratiloihin, koska paikalliset nuoret viettivät luonnollisesti aikaansa keskuksen alueella. Nuorisotoimen työntekijät ovat myös jalkautuneet matalalla kynnyksellä keskustaan, tapahtumiin ja esimerkiksi muihin kaupungin toimitiloihin, jos nuoria on kokoontunut niihin (esimerkiksi kirjaston tiloihin).

Nuorisotoimi on proaktiivisesti kerännyt nuorten mielipiteitä toimintansa kehittämiseen kyselyillä ja pikakyselyillä sosiaalisen median kanavilla. Keskustelumahdollisuuksia nuorille luodaan matalalla kynnyksellä ja esimerkiksi paikallisiin suru- tai väkivaltatilanteisiin on myös nuorisotoimen puolesta avattu nopeasti mahdollisuuksia kokoontua ja tulla juttelemaan.

Nuorisotoimi järjestää tapahtumia erilaisin teemoin toimitiloissaan ja muualla kaupungin alueella sekä retkiä kauemmaskin esimerkiksi koulujen loma-aikoina. Mahdolliset osallistumismaksut ovat pieniä. Nuorten omat toiveet ovat lähtökohtana tapahtumasuunnittelussa. Yhteistyö muiden sisäisten toimijoiden ja paikallisten yhdistysten kanssa tapahtumatuotannossa on toistuvaa. Nuorten osallistamista yhteiskuntaan ja ympäröivään yhteisöön pyritään aktivoimaan vaalipaneeleilla ja päättäjätilaisuuksilla. Nuorisovaltuuston toiminta kaupungissa on myös selkeä esimerkki toiminnasta, jossa nuoret otetaan mukaan vaikuttamaan Laitilan asioihin. Valtuuston esittelijä/sihteerinä toimii kaupungin nuorisopäällikkö.

Yhtenä paikallisena toimivana ratkaisuna nuorten osallistamisessa ja paikallisessa yhteistyössä on Kesäduuniviikko, joka on toteutettu tähän mennessä kesällä 2021 ja 2022. Nuorisotoimi yhdessä Laitila-Pyhäranta-4H- yhdistyksen kanssa järjesti 13-17-vuotiaille laitilalaisille nuorille mahdollisuuden kesäduuniviikkoon, johon aiempaa työkokemusta tai sen hetkistä kesätyöpaikkaa omaavat nuoret saattoivat hakea mukaan. Kesäduuniviikon aikana opetettiin työelämän pelisääntöjä, tehtiin töitä ja harjoiteltiin arjen taitoja. Monille nuorille työkokemuksen karttumisen mahdollisuudet ovat monesti niukat ja kyvyt itsenäisesti löytää mahdollisuuksia rajalliset.

Kuntalaisten ääni halutaan kuulla

Tähän mennessä on käyty läpi eritoten lasten ja nuorten osalta otsikon teemaa osallistamisesta ja yhteisöllisyydestä. Seuraavaksi käydään läpi kaupungin toimia yleisemmällä tasolla kohderyhmiin tarkemmin syventämättä. Keinot ovatkin luonteeltaan sellaisia, että kohderyhmänä toimii Laitilan asukkaat isona kokonaisuutena. Ensimmäiseksi voidaan palata kaupungin strategiaan, josta osion alussakin kerrottiin. Strategiassa on arvojen ja päämäärien lisäksi määritelty kaksi elinvoimahanketta: keskustan kehittäminen ja elävät kylät. Hankkeet kestävät koko strategiakauden ja niiden ympärille on koottu työryhmät, joihin kuuluu kaupungin viranhaltijoiden lisäksi esimerkiksi kyläyhdistysten toimijoita ja paikallisia yrittäjiä. Elinvoimahankkeet osaltaan vahvistavat kaupungin arvojen toteuttamista: tulevaisuuslähtöisyyttä, rohkeutta ja kehittyvyyttä, asukas- ja yritys­lähtöisyyttä sekä yhdenvertaisuutta.

Toimielintasolla kaupungissa ovat vaikuttamistoimieliminä nuorisovaltuuston lisäksi vammais- ja vanhusneuvostot, joissa on paikallisten yhdistysten edustajia, luottamushenkilöitä ja kaupungin viranhaltijoita ja työntekijöitä. Neuvostot edistävät eri toimijoiden yhteistoimintaa vammais- ja vanhusasioissa, seuraavat päätöksentekoa oman kohderyhmänsä näkökulmasta sekä antavat lausuntoja vammaisia tai vanhuksia koskevissa asioissa.

Vuonna 2022 toteutettiin ensimmäistä kertaa Laitilan kaupungissa osallistavan budjetoinnin prosessi. Kaupunki varasi osallistavaan budjetointiin 100 000 euroa ja vuoden 2022 painopisteenä oli ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa kerättiin laitilalaisten yksityishenkilöiden ja yhteisöjen ehdotuksia budjetoidun summan käyttämiseksi. Vastaanotetut ehdotukset valmisteltiin toimialoilla äänestystä varten. Ehdotukset käytiin läpi varmistaen, että ne ovat kaupunginhallituksen asettamien kriteerien mukaisia. Samalla laadittiin niiden kustannusarviot.

Valmisteluvaiheen jälkeen todettiin, että äänestykseen etenevät ehdotukset ovat kaikki toteutettavissa varatun 100 000 euron budjetilla. Tämän vuoksi äänestyksen järjestäminen ei ollut tarpeellista, vaan kaikki soveltuvat ehdotukset laitettiin toteutukseen. Toteutukseen menivät esimerkiksi Laitila laulaa - yhteislaulutilaisuudet, varttuneen väen päivätanssit, ikäihmisten it-opastus ja neuvonta, hoivamusiikkikonsertit vanhuspalveluyksiköissä sekä ulkokuntosalin ja laavun rakentaminen.

Osallistavan budjetoinnin prosessissa hyödynnettiin sähköistä kyselyalustaa (Webropol) sekä mahdollisuus oli myös antaa ehdotuksia paperisena kirjastossa ja asiointipisteessä. Kuntalaiskyselyt ovat eritoten sähköisessä muodossaan tulleet pysyväksi käytännöksi Laitilan kaupungissa ja kyselyjen keinoin eri toimialat keräävät tietoa esimerkiksi suunnittelutyön ja palautteiden saamisen avuksi. Kaupungin hankkeissa kyselyt ovat myös olleet tärkeitä ja monesti vastausaktiivisuus on ollut kiitettävää. Sähköisiä kyselyitä jaetaan sosiaalisen median kanavissa kaupungin kotisivujen lisäksi sekä käytetään hyväksi myös some-markkinointia vahvistamaan tiedon leviämistä some-kanavissa. Paperisia kyselyitä on myös tehty, esimerkiksi kotihoidon asiakaskyselyä on toteutettu paperisesti täytettävänä.

Kuntalaisillat ovat myös toimintatapana kaupungilla olleet käytössä ja esimerkiksi vuoden 2022 osalta osallistavan budjetoinnin kuntalaisilta järjestettiin kaupunginkirjaston tiloissa. Tilaisuudessa kerrottiin yleisesti osallistavan budjetoinnin prosessista sekä avustettiin ehdotuslomakkeen täyttämässä. Kuntalaisillat eivät monesti vedä paikalle suurta joukkoa osallistujia, mutta esimerkiksi osallistavan budjetoinnin illassa ne, joilla oli ehdotus mielessä, saivat konkreettisen avun sen antamiseen. Muussa tapauksessa ehdotus olisi saattanut jäädä kokonaan antamatta.

Osallistamisen suhteen kaupunki on tunnistanut sen, että toiset tavat keräävät helposti suuren joukon, kun taas jotkut keinot saavuttavat vain pienemmän. Kaikilla osallistamisen keinoilla on silti paikkansa ja erilaiset tavat vahvistavat eri asukasryhmien luottamusta siihen, että jokaisen panos on tärkeä ja

kaupungin kannalta kuulemisen arvoinen. Kirjasto on myös kokeillut asiakasraatitoimintaa oman palvelunsa kehittämiseksi.

Viestintä on osallistamisessa ja kaupungin palveluissa ylipäättään kulmakivenä. Viestintää toteutetaan monikanavaisesti ja sisältöä tuotetaan aktiivisesti eri yksiköissä. Kaupungin viestintästrategia (KH 21.9.2020, 46) kannustaa viestinnässä rohkeuteen ja asiakaslähtöisyyteen. Rohkeutta kohderyhmien tavoittamisessa onkin osoitettu, esimerkiksi nuorisotoimi on ottanut käyttöön nuorten suosiman Tiktok-kanavan tavoittaakseen paremmin nuoria.

Kaupungilla on toisaalta myös pitkät perinteen monikanavaisuudessa ja eri keinoilla viestinsä kertomisessa: kaupunginvaltuuston kokouksia on televisioitu Laitila TV:n välityksellä Laitilan kaapeliverkkoon jo kauan ja nykyisellään kokoukset tietysti myös live-streamataan Youtube-kanavalle. Laitilaan ja sen naapurikuntiin jaetaan vuosittain asiakaslehti, jossa kerrotaan kaupungin asioista kattavasti. Uudet asukkaat saavat tervehdyspostikortin, jota vastaan he saavat uuden asukkaan paketin kaupunginkirjastosta. Kaupunki on perustanut Facebookiin myös julkisia ryhmiä aiheille, joissa on ollut tarvetta mahdollistaa kuntalaisten osallistuminen sisällön tuottamiseenkin (Vapaat vuokra-asunnot, "Hinku-kaupunki Laitila" ja "Laitilan kaupungin ukrainalaiset").

Kuntalaisten äänen kuulemisesta puhuttaessa on syytä vielä mainita hankkeista. Keväällä 2022 alkoi Laitilan keskustan kestävä kehittäminen LaKeKe-hanke, jonka tavoitteena on Laitilan keskustan elävöittäminen viihtyvyyden ja elinvoimaisuuden lisäämiseksi. Hankkeen keinoina on ollut tiedon ja näkemysten keruu kartoitusten, työpajojen ja kokeilujen kautta, joita toteutettiin runsaasti jo vuoden 2022 aikana. Hankkeen keskiössä on kuntalaisten osallistaminen niin suunnitteluun kuin ideointiin kuin toteutukseenkin. Hanke jatkuu 30.9.2023 asti.

Kirjasto-, kulttuuri- ja vapaa-aikatyö kutsuvat osallistumaan

Se, miten ihmiset käyttävät kotikunnassaan vapaa-aikaansa, olisi varmasti heidän itsensä mielestään juurikin sitä osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen ydintä. Laitilassa vapaa-ajan käsitteen alle meni kaupungin toimissa valtavasti erilaisia tekoja aina liikuntapaikkojen hoitamisesta yksittäisiin kuntalaisia kokoaviin tapahtumiin. Tässä kappaleessa on koottu joitain toimia, joita vuonna 2022 on tehty.

Yhteisöllisiä tapahtumia tuotetaan kaupungin toimesta paljon. Tapahtumien skaala lähtee pienistä tilaisuuksista, esimerkiksi näyttelyn avajaisista kirjastossa, aina monta tuhatta ihmistä paikalle kutsuviin Munamarkkinoihin. Laitilan suurimpien tapahtumien (Munamarkkinat ja Jazzkukko) tuottajina toimii yhdistyksiä, ja niistä on kerrottu hieman tarkemmin toiseksi viimeisessä kappaleessa. Esimerkkejä vuoden 2022 toteutetuista kaupungin tapahtumista voidaan mainita esimerkiksi Kustaa Hiekka -kulttuuriviikko tammikuussa, kesällä järjestetyt iltatoritapahtumat, Särkijärven rantabileet heinäkuussa, Hullun Kukon toripäivä elokuussa, syyskuun ulkoilmaelokuva (keräsi urheilukentälle yli 800 katsojaa) ja uuden vuoden tapahtuma, josta myös myöhemmin vähän lisää.

Vaikka yhteisöllisiä tapahtumia vuoden 2022 alussa vielä rajoittikin koronaviruspandemia, osoitti kaupunki luovia tapoja luoda yhteisten elämysten mahdollisuuksia. Kustaa Hiekka kulttuuriviikolta jouduttiin yleisötapahtumat perumaan tautitilanteen vuoksi, mutta ympäri kaupunkia toteutettu valotaidekokonaisuus ilahdutti kuntalaisia laajasti. Valotaiteen osalta tehtiin myös uusia osallistavia kokeiluja, kun kuntalaisten omia kuvia projisoitiin kirjaston seinään. Myös taidenäyttely ja ilotulitus toteutettiin turvallisuus huomioiden. Kulttuuriviikon henkeä ja tarinaa vahvistettiin videototeutuksilla, joita julkaistiin sosiaalisessa mediassa.

Vuoden 2022 osalta on tapahtumakentältä myös toistamiseen mainittava osallistavan budjetoinnin kautta toteutetut tapahtumat. Ne olivat suoraan kuntalaisten toiveiden pohjalta tehtyjä ja kiinnostus tapahtumia kohtaan olikin kiitettävää. Laitila laulaa -yhtyeislaulutilaisuuksia järjestettiin kesän aikaan viisi ja tapahtumasarja huipentui Mikko Alatason vetämään yhtyeislaulutilaisuuteen Kaivolän kesäteatterin miljöössä. Osallistavan budjetoinnin varoin toteutettiin myös Kahvi ja leffa -elokuvanäytökset Laitilan Kinossa, joihin kuntalaiset pääsivät edullisesti. Näytökset olivat ikäihmisten toiveiden mukaisesti päivänäytöksiä ja niitä järjestettiin noin joka toinen viikko elokuusta joulukuuhun. Myös tasokas jazzkonsertti järjestettiin toiveiden mukaisesti ja hoivamusiikkia vanhusten asumisyksiköissä.

Vuonna 2022 sivistysvaliokunta hyväksyi kaupungin uuden kulttuurikasvatussuunnitelman, jonka tavoitteiksi asetettiin muun muassa yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden toteuttaminen. Suunnitelman myötä ikäryhmät varhaiskasvatuksen ensimmäisistä ryhmistä aina lukion loppuun asti pääsevät osaksi suunnitelmallista ja laadukasta kulttuurikasvatusta. Se tarjoaa tietoa Laitilan historiasta, käytännöistä, merkkihenkilöistä ja jo olemassa olevasta tarjonnasta sekä antaa osallistujille mahdollisuuden avartaa maailmankatsomustaan sekä käyttää älyään ja luovuuttaan.

Tärkeää roolia osallisuuden ja yhteisöllisyyden tekijänä näyttelee Laitilassa kaupunginkirjasto, joka monen muun kirjastotalon tavoin toimii nykyisellään monenlaisen tapahtuman näyttämönä ja toiminnan mahdollistajana. Laitilan kirjasto on ollut mukana alueellisissa kehittämishankkeissa ja vuonna 2022 Uudet ilmiöt tutuksi kirjastossa järjesti eri kohderyhmille tapahtumia seutukunnallisen yhteistyön merkeissä.

Itse tuotettuja tapahtumia on myös ollut runsaasti: näyttelyitä, kirjailijavierailuita ja paikallisesti suosittuja Novellikoukku -iltoja. Novellikoukussa tutut paikalliset henkilöt käyvät lukemassa ryhmälle, joka neuloo tuotteita kuunnelleen kulloinkin lukijan valikoimaa teosta. Lukijat ovat vapaaehtoisuudessa mukana ja neulotut tuotteet lahjoitetaan lopulta hyväntekeväisyyteen. Kirjaston toiminnassa on otettu huomioon kaikki kohderyhmät ja myös tukea lukemisen ilon löytämiseen on tarjottu esimerkiksi lukukoiratoiminnan kautta ja järjestämällä satutuokioita.

Kirjastossa myös toteutetaan digiopastusta ja kirjastosta on mahdollisuus varata niin hiljaisen työn huone kuin nk. tutkijahuonekin. Monikko-salia voivat yleishyödylliset yhdistykset varata maksutta. Kirjastossa on vuodesta 2021 alkaen ollut hyvin laaja omatoimialue käytössä, mikä tarkoittaa sitä, että kirjastokortin omaava henkilö pystyy oleilemaan kirjaston tiloissa aukioloaikojen ulkopuolella. Omatoimialue sisältää koko kirjastosalin ja lukusalin. Omatoimialue on myös ajallisesti laaja: asiakas pääsee kirjastoon päivittäin klo 7-22.

Laitilassa on myös kirjastoautotoimintaa, jonka reitti on laaja. Reittiä ja pysäkkejä on myös muokattu asiakkailta tulleiden toiveiden mukaisesti. Laitilan kyläkouluverkosto on kirjastoauton pysäkeissä huomioitu ja kirjastopalvelu saavuttaa kaikki Laitilan koululaiset. Korona-aika innosti kirjastoa etsimään tapoja saavuttaa asiakkaansa ja silloin kehitettiin toimintatapa, jossa asiakkaan kontaktin perusteella kirjasto kokosi kirjapaketin noutamista varten. Toimintatavaksi kirjastossa on myös kuulunut ikäihmisten palvelu niin, että lainakirjoja voidaan viedä kotiin asti tilauksesta.

Jo aiemmin lasten ja nuorten osalta otettiin esiin Vakka-Suomen kansalaisopiston ja Vakka-Suomen musiikkiopiston merkitys osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvualustana. Opistot on aiheellista mainita myös toistamiseen, koska tietenkään niiden palvelut eivät rajoitu vain nuorimpiin kuntalaisiin. Opistojen toiminta jo perusolemukseltaan rakentuu elinikäisen oppimisen aatteelle ja inklusiivisuudelle: yhdenvertaiselle mahdollisuudelle päästä osalliseksi oppimiseen ja taitojen kartuttamiseen. Kansalaisopiston kurseja järjestetään Laitilassa niin keskustaajamassa kuin kylissäkin ja niiden suunnittelussa otetaan huomioon kuntalaisten toiveet.

Etäopetustarjonta on myös korona-ajankin vaikutuksesta kasvanut ja sekin osaltaan mahdollistaa niiden kuntalaisten osallistumisen, joille esimerkiksi liikkumisen rajoitteet tai kulkuvälineiden puute rajoittaa toimintaan osallistumista muuten.

Musiikkiopisto tarjoaa usean instrumentin opetusta ja taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän lisäksi opistoon on esimerkiksi avoimelle osastolle mahdollisuus tulla opiskelemaan soittamista tai laulamista vain muutamaksi kerraksi tai koko lukuvuodeksi. Musiikkiopiston opetussuunnitelma mahdollistaa yksilöllisten opetusjärjestelyjen toteuttamisen tarpeiden mukaan ja opisto on laatinut viimeisimmän tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmansa vuonna 2021.

Liikuntatoimessa toteutetaan yksin ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa kuntalaisten hyvinvointiin ja liikunnallisen elämäntavan edistämiseen tähtäviä toimia. Yhtenä esimerkkinä on maksuttomat tuolijumpat, joihin erityisesti varttuneemmat kuntalaiset ovat löytäneet hyvin. Fyysisen terveyden ylläpidon lisäksi tällaisilla toteutuksilla tuetaan myös kuntalaisten sosiaalista ja henkistä hyvinvointia. Myös esimerkiksi kampanjoiden kautta on luotu yhteisöllisyyttä ja terveyden edistämistä. Joka vuotinen haastepyöräily saa Laitilassa suuren osan kuntalaisista liikkeelle. Tässä yhteydessä voidaan pyöräilyteemaan liittyen lisätä, että vuonna 2021 laadittua kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa on vuonna 2022 viety eteenpäin mm. liikennemerkitöjä selkeyttämällä. Kävelyn ja pyöräilyn edistäminen ovat kaupungille tärkeitä asioita, joita eri toimialoilla viedään tavoillaan eteenpäin.

Kaupunki haluaa olla aktiivinen tuki työllistymisessä

Laitilan laajasti tekemä työllistämistyö ehkäisee syrjäytymistä ja mahdollisten sosiaalisten haasteiden kertymistä yksittäisille asukkaille. Kuten nuoria koskevassa osiossa aiemmin todettiin, nuorisotoimi osaltaan tekee työtä nuorten kuntalaisten tukemiseen työllistymisessä on kyseessä sitten kesätyö tai pidempiaikaisemman työn toive. Apua annetaan tietysti myös sopivan opiskelupaikan miettimisessä ja hakemisessa niin opetuspalvelun kuin nuorisotyönkin puolella.

Laitilan kaupunki tarjoaa nuorille kesätyöpaikkoja vuosittain eri toimialoilta ja vuonna 2022 paikkoja oli 48. Kesätyöpaikkahaussa ovat etusijalla ne nuoret, jotka eivät edellisenä vuonna ole olleet mukana arvonnassa tai eivät ole saaneet vielä työpaikkaa. Kesätöitä on voinut hakea kaupungilla esimerkiksi päivähoitoon, kunnossapitoon, kesäurheilukouluun, kotihoitoon tai keittiöön. Aiemmin kuvattu kesäduuniweekki on ollut toimiva toimintatapa harjaannuttaa nuoria työelämään ja auttaa niitä, jotka eivät ole kesätöitä saaneet ja eniten tukea tarvitsevat.

Tukityöllistämisen osalta Laitilan kaupunki on toiminut lain edellytyksiä laajemmin ja työllistänyt henkilöitä muun muassa kaupungin Monipalvelukeskus Palkeeseen ja Kierrätyskeskukseen. Yhteistyö Laitilan A-killan kanssa on myös ollut vuosien ajan vahvaa ja tukityöllistettyjä on pystytty ohjaamaan yhdistykseen töihin. Työtehtävissä, joihin tukityöllistettyjä on ohjattu, on jatkuva tuki ja ohjaus itse työn tekemiseen ja taitojen kartuttamiseen. Nuorten työllistämisessä ja työelämätaitojen harjoittelussa yhteistyötä on tehty Laitilan Nuorisoverstas ry:n kanssa, jonka toimintaa kaupunki myös taloudellisesti tukee.

Kaupungin elinkeinopoliittisessa ohjelmassa (2019-2022) on päämääräksi määritelty yrittäjyyskasvatus sekä kaupungin, oppilaitosten ja yritysten välinen yhteistyö. Yrittäjyyskasvatuksen tarkemmat sisällöt on määritelty koulujen opetussuunnitelmissa. Sen tiimoilta on kaupungissa esimerkiksi toteutettu koululaisille Business Race -tapahtumaa, jossa nuoret jalkautuvat tutustumaan paikallisiin yrityksiin leikkimielisen kilpailun merkeissä. Yhteys yrityksiin ja yrittäjyyteen siis herätetään Laitilassa jo varhain ja yhteyttä yritysmaailmaan pidetään koulutuspolun eri vaiheissa yllä.

Yhteistyö yritysten ja yhdistysten kanssa lisää tavoittavuutta

Viimeisenä, mutta ei laisinkaan vähäisimpänä, seikkana osallisuuden ja yhteisöllisyyden teeman alta on nostettava kaupungin yhteistyö yhdistysten ja yritysten kanssa. Ilman yhteistyötä osallisuuden ja yhteisöllisyyden työ jäisi todella vajavaiseksi. Yhteistyön kautta tavoitetaan kuntalaisia tehokkaammin ja tehdyn työn vaikuttavuus moninkertaistuu. Yhdistysten kautta myös monet kuntalaiset pääsevät osallisiksi yhteisen hyvän rakentamistyöhön.

Vanhempainyhdistykset toteuttavat kouluilla tapahtumia ja tempauksia ja yhdistysten edustajat voivat olla koulujen työryhmissä mukana. Muita aktiivisia paikallisia yhdistyksiä ovat muun muassa kyläyhdistykset, MLL Laitilan paikallisyhdistys, Laitilan Jyske -urheiluseura eri jaostoineen, Laitilan SPR ja Laitilan VPK sekä partioseurat. Muun muassa lapsiperhetoiminnan järjestämisessä paikalliset yhdistykset lisäävät valtavasti vapaa-ajan viettotapojen kirjoa kaupungin palveluiden rinnalle. Yhdistykset tarjoavat ilmaisia tapahtumia, vapaavuoroja ja kokeilukertoja. Yhteistyö kaupungin ja yhdistysten välillä on molemmin suuntaista. Kaupunki voi esimerkiksi tarjota käyttöön maksutonta tilan ja yhdistys tuo paikalle toiminnan. Tapahtumia hoidetaan rinta rinnan. Esimerkiksi itsenäisyyspäivän soitukulkueessa kaupungin nuorisotoimi ja VPK ovat vastanneet toteutuksesta yhdessä.

Kaupungin kautta yhdistysten on mahdollista saada kulttuuri-, liikunta- tai nuorisotoimen rahallista avustusta tietyin ehdoin. Avustusten myöntämisestä päättää sivistysvaliokunta. Avustukset ovat auttaneet tapahtumien, projektien tai perustoiminnan toteuttamisessa. Vuonna 2022 myönnettiin esimerkiksi Laitilan eräsisseille kohdeavustus varustehankintaan, Laitilan Ratsastajille kenttämäärärahaa maneesin ylläpitoon ja parantamiseen sekä perusavustusta Laitilan Jyskeelle 11 eri jaoston toiminnan tueksi. Laitilan Nuorisoverstaalle myönnettiin Maahanmuuttajanuoret osaksi meitä - hanketta varten hankkeen omarahoitusosuuden summa.

Kulttuuritoiminnan toiminnan tukea on osoitettu isoille näkyville hankkeille ja tapahtumille, jotka perustuvat pitkäjänteiseen valmisteluun ja toimintaan. Vuonna 2022 tukea saivat ison paikallisen festivaalitapahtuman järjestäjä Jazzkukko ry, elokuvateatteritoimintaa Laitilassa pyörittävä Laitilan Kino sekä Laitilan Kulttuurin Tuki ry elokuva/teatteriproduktion tuotantoa varten.

Laitilan suurinta vuotuista tapahtumaa Laitilan Munamarkkinoita kaupunki tuki vuonna 2022 poikkeuksellisen suurella avustuksella markkinoiden juhluvuoden kunniaksi. Markkinatapahtumaa tuottaa Laitilan Munamarkkinat ry, mutta yhteistyö kaupungin kanssa on ollut hyvin tiivistä ja kaupunki tukee tapahtuman tuotantoa myös henkilöstöresurssin muodossa. Munamarkkinat kokoaa kaupunkiin parin päivän aikana tuhansia ihmisiä ja on merkittävä yhteisöllinen ilmiö kaupungissa. Toinen suurista vuotuisista tapahtumista Energiapäivä on Lions Club Laitila/Untamoisen tuottama tapahtuma, jota kaupunki myös tukee ja on mukana messuillakin.

Yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti tärkeitä yhdistyksiä, kuten A-kiltaa ja LaitSeMiele ry:tä, kaupunki on tukenut esimerkiksi tilajärjestelyjen osalta. Laitila Vanhaintuki ry:n kanssa kaupunki on yhdessä toteuttanut ikäihmisten hyvinvointia tukevaa toimintaa. Avustusten myöntämisen, tapahtumatuotantoon osallistumisen tai tilojen myöntämisen lisäksi kaupunki tukee monia toimijoita pienimuotoisesti esimerkiksi antamalla näkyvyyttä asiakaslehdessä tai antamalla maksutta kokoustiloja käyttöön.

Vuonna 2022 kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupungin yhdistysohjelman vuosille 2022-2025. Ohjelman toimenpide-ehdotuksissa vuoropuhelun ja osallisuuden lisääminen nostettiin yhdeksi osa-alueeksi, johon kaupunki voisi edelleen yhdistysten välisessä yhteistyössä panostaa. Keinoksi ohjelmassa annetaan esimerkiksi teemailtojen järjestämisen yhdistyksille ja tiedottamisen.

Yrittäjäyhteistyötä kaupunki tekee aktiivisesti Laitilan-Pyhärannan Yrittäjien kanssa. Kaupunki järjestää kuukausittain yrittäjien aamukahvit ja kaupungin edustajat ovat usein myös yrittäjien järjestämässä tilaisuuksissa läsnä. Kaupungin strategisessa kärkihankkeessa Keskustan kehittäminen on ollut yrittäjäedustus. Yhteistyö yritysten kanssa näkyy myös muilla tavoin, kuten tapahtumien järjestämisessä. Vuoden 2022 viimeisenä päivänä kaupunki tuotti yhdessä Laitilan Wirvoitusjuomatehtaan kanssa uudenvuoden tapahtuman tehtaan piha-alueella, joka tavoitti huikeat 1250 osallistujaa.

Yritys- ja yhdistyskentästä hieman sivuun katsahdettaessa voidaan myös sanoa sananen rahastopuolesta. Kaupunki on ottanut hoitaakseen Lasten ja nuorten hyväksi -rahaston, joka myöntää vuosittain summan paikalliselle toimijalle lasten ja nuorten hyväksi tehdystä työstä ja sen työn tukemiseen. Vuonna 2022 rahasto myönsi 400 euroa ukrainalaisten lasten harrastustoiminnan tukemiseen. Ukrainalaislasten ompelupiiri pystyi avustuksella hankkimaan materiaaleja esiintymispukujen valmistukseen.

Yhteistyön tekemisen osalta ei pidä unohtaa paikallisesti yhtä merkittävimmistä toimijoista: Laitilan seurakuntaa. Yhteistyö seurakunnan kanssa konkretisoitui vuonna 2022 erityisesti ukrainalaisten pakolaisten hyväksi tehtävän työn osalta. Myös paikallinen Suomen Punaisen Ristin osasto oli pakolaisten eteen tehtävässä työssä hyvin kriittisessä asemassa. Uusien, vieraskielisten ja sotaolosuhteita pakenevia asukkaita tuli auttaa monella eri tavalla perusasioiden kuten asumisen ja elintarvikkeiden kanssa aina kunnan peruspalveluihin asiakkaaksi pääsemiseksi ja toimeentulon saamiseksi. Hengellinen tuki ja yhteisölliset hetket, joita seurakunta järjesti, olivat pakolaisille hyvin tärkeitä. SPR vastasi muun muassa lahjoituksina tulleiden vaatteiden ja muiden tuotteiden jakamisen organisoinnista.

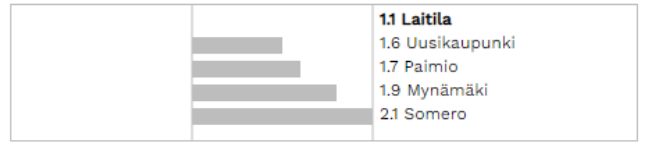
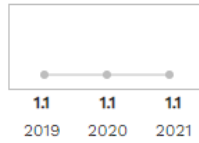
Yhteenveto: keinot kuntalaisten osallistamiseksi ja yhteisöllisyyden kasvattamiseksi ovat Laitilassa monet

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteet ovat jo itsessään monihyväisiä ja paljon sisäänsä sulkevia. Minkä tahansa kunnan toiminnassa ne ilmenevät monissa toimissa ja erilaisin tavoin. Laitilan kaupungissa osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkitys on tunnustettu ja strategiankin henki vaatii toimia niiden eteen. Niiden merkitystä on vahvistettu niin virallisissa suunnitelmissa ja ohjelmissa aina varhaiskasvatuksen vuosisuunnitelmista elinkeinopoliittiseen ohjelmaan. Niiden todeksi eläminen on toisaalta myös jo juurtunut hyvin vahvaksi osaksi arkea, eivätkä ne jää todellisuudesta irrallisiksi lupauksiksi. Viime aikoina kaupungissa on tehty uusiakin avauksia osallistamisen vahvistamiseksi, kuten osallistavan budjetoinnin aloittaminen. Yhteisöllisyys Laitilan kaupungin kokoisessa kaupungissa on toimintatapoihin ollut sisään kirjattuna jo kauan ja sen todeksi eläminen on myös jokapäiväistä. Ilman elävää yhteyttä kuntalaisiin, yhdistyksiin, yrityksiin ja muihin sidosryhmiin yhteisöllisyyden toteuttaminen olisi mahdottomuus. Laitilan kaupunki elää yhteisestä tekemisestä ja yhteisöllisyydestä.

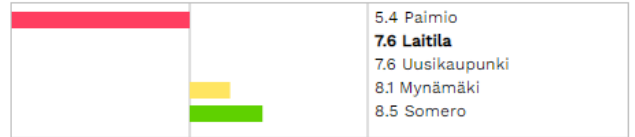
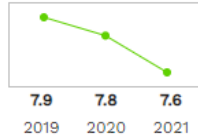
Pitkäaikaisasiakkaiden osuus väestöstä mittaa paremmin todellista köyhyyttä kuin kaikkien toimeentulotukiasiakkaiden osuus väestöstä. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden kohdalla korostuu myös kasautuva syrjäytymisriski, mihin liittyvät ilmiöinä niin pitkäaikaistyöttömyys kuin kotitalouden jäsenten ylisukupolvisen syrjäytymisen riski.

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (P)

Työkyvyttömyyseläkkeen saaminen ilmaisee pitkäaikaista tai pysyvää työkyvyttömyyttä. Yleisimmät sairausryhmät sen taustalla ovat mielenterveyden häiriöt ja tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, yksittäisistä sairauksista depressio ja selkäsairaudet. Työkyvyttömyys ilmentää vain osin sairastavuutta, sillä eläkkeelle hakeutumiseen vaikuttaa myös mm. henkilön taloudellinen tilanne ja työttömyys. Sairauksien esiintyvyyden tarkasteluun työkyvyttömyyseläkkeet soveltuvat siten vain varauksin.

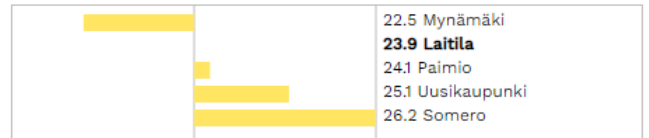
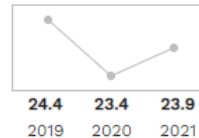
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (P) (HYTE-K)

Gini-kerroin on yksi yleisimmin käytetyistä tuloerojen mittareista. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisempi tulonjako on.

Työllisyys ja työttömyys ovat keskeisimmät tuloeroihin vaikuttavat tekijät. Hyvin suurten tuloerojen katsotaan heikentävän sosiaalista koheesiota, luottamusta ja liikkuvuutta, joiden heikkenemisellä on negatiivisia vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja talouteen.

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot (P)

2.2 Turvallisuus ja viihtyisyys

Turvallisuus luo pohjaa hyvinvoinnille. Hyvinvointia ei ole ilman turvallisuutta. Turvallisuus on myös sosiaalista kestävyyttä. Näin ollen kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa turvallisuutta osana hyvinvoinnin edistämistä. Turvallisuus on myös kilpailukyky- ja kustannustekijä elinkeinoelämälle, minkä vuoksi kunnan ja laajemman alueen turvallisuus liittyy kiinteästi sen taloudelliseen maineeseen, elinvoimaan ja kasvukykyyn.

Ennakoivalla turvallisuustyöllä saadaan aikaan taloudellisia säästöjä kunnalle, koska onnettomuuksien, tapaturmien ja rikosten aiheuttamien vahinkojen korjaaminen on usein moninkertaisesti kalliimpaa kuin niiden ennalta estäminen. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää mm. turvallisen ja viihtyisän elinympäristön luomista. Näin ollen turvallinen ja viihtyisä elinympäristö mahdollistetaan monipuolisella kaavoituksella. Turvallisen ja viihtyisän elinympäristön luominen onnistuu maahankinnan, maankäytön ja ennakoivan kaavoituksen avulla.

Osaltaan myös palvelujen hyvä saavutettavuus ja esteetön ympäristö parantavat elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille ja ikääntyville edellytyksiä elää itsenäisesti. Vanhus- ja vammaisneuvosto toimii toimenkuvansa mukaisesti ja seuraavat esteettömyyden ja palvelujen saatavuuden toteutumista ikäihmisten ja toimintarajoitteisten henkilöiden näkökulmasta.

Nykytilan tarkastelu kouluterveyskyselyn perusteella:

Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten perusteella voidaan tarkastella tuloksia kasvu ympäristön turvallisuuden osalta. Vastaajina oli alakoulun 4.-5. -luokkalaiset, yläkoulun kahdeksaluokkalaiset sekä toisen asteen toisen vuosikurssin opiskelijat.

Alakouluikäiset:

Alakouluikäisistä vastaajista merkittävä osa on kokenut koulumatkoilla vähintään kaksi tapaturmaa koulumatkojen tai koulupäivän aikana. Välituntisin tapaturmista tapahtuu alle puolet, loput koulumatkoilla ja liikuntatunneilla.

Koulun ulkopuolella kuudesosa vastaajista on kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana. Tytöistä 10% vastaajista on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua tai häirintää vuoden aikana.

Häirintään on puututtu voimakkaasti mm. Some-Turvan käyttöönotolla.

Yläkouluikäiset ja toinen aste:

Vajaa viidennes vastaajista on kohdannut tapaturman koulussa tai koulumatkalla vuoden aikana. Suurin osa tapaturmista tapahtuu liikuntatunneilla. Noin kuudennes on kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana. Tytöt kokeneet tämän poikia yleisempänä. Seksuaaliväkivaltaa on kokenut n. 20% tytöistä vuoden aikana.

Toimenpiteitä on tehty vuosien 2022 ja 2023 aikana mm. Some -turvan käyttöönotolla.

Rikostilastot

Tarkasteltaessa poliisin tietoon tulleita liikenne-, huumausaine-, omaisuus- sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, voimme nähdä tilanteen parantuneen edellisiin vuosiin verraten kaikkien näiden osalta. Kunkin indikaattorin kohdalla on tapahtunut positiivista kehitystä ja rikoksia on poliisin tietoon tullut aiempaa vähemmän.

			2019	2020	2021
Poliisin tietoon tulleet eräät liikennerikokset / 1 000 asukasta info ind. 3897	Laitila	yhteensä	14,7	19,0	14,7
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta info ind. 3113			5,5	13,9	3,7
Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset / 1 000 asukasta info ind. 3092			3,0	3,8	1,9
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta info ind. 3093			3,6	3,9	2,4
Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta info ind. 3114			17,6	29,9	27,0
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta info ind. 3089			5,2	6,7	4,0

2.3 Elintapaohjaus

Varhaiskasvatus ja koulut ohjaavat toiminnassaan kohti terveellisiä elintapoja

Elintapaohjauskin alkaa siis jo varhaisessa vaiheessa tukemaan valintoja ja ohjaamaan kohti hyvän elämän peruspilareita. Laitilan varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa tuetaan hyvää ravitsemusta ja noudatetaan valtakunnallisia ravitsemussuosituksia ja linjauksia, sillä lapsuuden ja nuoruuden elinolot ja opitut terveystottumukset vaikuttavat läpi elämän. Myös riittävän levon, palautumisen ja ruutuajan vähentämisen merkitys hyvinvoinnissa on huomioitu ja varhaiskasvatuksessa lapselle tarjotaankinmahdollisuus päivälepoon.

Päiväkotien sekä koulujen arjessa huomioidaan Hinku-toimet sekä kestävä kehitys ja arjen toimilla pyritään hillitsemään ilmastonmuutosta. Mm. askartelut toteutetaan osin kierrätysmateriaalista ja jo pienestä pitäen käydään läpi erilaisia vaikutusmahdollisuuksia kestävä kehityksen näkökulmasta. Muun muassa roskien kierrättäminen on tuttua jo varhaiskasvatuksen parista meidän alle kouluikäisillä kuntalaisillamme!

Liikunnallisen elämäntavan juurruttaminen lapsiin ja nuoriin lisää hyvinvointia ja jaksamista. Varhaiskasvatus sekä koulut ovat lisänneet liikuntaa sisällä, ulkona ja ympäristössä koulu- ja varhaiskasvatuspäivän aikana. Olemme olleet mukana liikkuva koulu- ja liikkuva varhaiskasvatus - hankkeissa. Viihtyisät tilat sekä toimivat liikuntapalvelut lisäävät lasten ja nuorten liikunnallisuutta, yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä kaupungissamme.

Viimeisimpänä ulkoilualueena on kunnostettu Sirpunpuisto ja mukavan ulkoiluympäristön lisäksi aluetta on hyödynnetty myös erilaisten pienimuotoisten tapahtumien järjestämisessä niin kaupungin kuin järjestöjenkin tahoilta. MLL-on ollut yhtenä aktiivisena toimijana järjestämässä mm. erilaisia teemarastipolkuja ja näiden myötä on onnistuneesti saatu lapsiperheitä yhdessä puuhastelemaan; ulkoilemaan ja liikkumaan.

Ulkoilualueita on toki hyödynnetty myös muiden kuin lasten ja nuorten ikäryhmien parissa. Esimerkiksi +65 tapahtumia on järjestetty niin ikään Sirpunpuistossa ja ympäri Laitilan, ja näiden tapahtumien avulla on saatu mukaan osallistumaan ja liikkumaan suuria joukkoja ikäihmisiä. Tapahtumien merkitys on elintapaohjauksen lisäksi myös merkittävää niin mielen kuin fyysisenkin hyvinvoinnin tukemisessa ja yhteisistä kohtaamisista onkin tullut monelle tärkeä osa arkea.

Osallistumme vuosittain kouluterveyskyselyihin ja tarkastelemme näistä saatua tietoa ollaksemme ajantasalla lastemme ja nuoremme hyvinvoinnin tilasta sekä voidaksemme tarpeen mukaan lähteä tukemaan entistä paremmin arjen jaksamista ja hyvinvointia.

Nuorisopalvelut ohjaavat toiminnassaan terveellisten elintapojen pariin. Nuorisotyön ammattilaisten kanssa nuorilla on mahdollisuus matalan kynnyksen ohjauskeskusteluihin omaan elämänsä liittyvistä asioista. Yksilökeskustelut korostuvat etsivän nuorisotyön palveluissa, joissa asiakkailla on monesti elintapaohjaukseen liittyviä haasteita.

Vakka-Suomen kansalaisopisto järjestää kattavasti elintapaohjausta eri ikäryhmille monipuolisten kurssien myötä; liikuntakursseja, kotitaloutta, kestävään kehitykseen sekä terveyteen liittyviä luentoja. Liikuntatoimi on mukana organisoimassa sekä mahdollistamassa liikuntaryhmiä.

Näiden lisäksi kaupunki järjestää mm. yhteistyössä Valonian kanssa energiaohjausta. Laitilassa toimii HyVa -työryhmä, jossa on mukana Vakka-Suomen kansalaisopisto, musiikkiopisto, nuorisotoimi, kulttuuritoimi, liikuntatoimi ja kirjastotoimi.

Mainioiden ulkoilu- ja liikunta-alueiden lisäksi Laitilassa on pyöräilyn- ja kävelyn edistämishjelma, jonka tarkoituksena on edistää ja tukea arkiliikkumista. Lisäksi kirjastossa on lainattavissa elintapoihin liittyvää kirjallisuutta sekä liikuntavälineitä käyttöohjeineen.

2.4 Ehkäisevä päihdetyö ja mielen hyvinvointi

Mitä tarkoitetaan ennaltaehkäisevällä päihde- ja mielenterveystyöllä sekä mielen hyvinvointia tukevilla palveluilla?

Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Sen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja niin päihteiden käyttäjille, heidän läheisilleen kuin yhteiskunnallekin. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteiden kysyntään ja saatavuuteen ja sitä kautta päihteiden käyttöön. Työn on aina perustuttava tutkittuun tietoon ja tieteelliseen näyttöön päihteiden käytöstä ja siitä aiheutuvista haitoista.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä (523/2015) annetun lain mukaan ehkäisevä päihdetyö kattaa työn alkoholin riskikäytön, tupakka- ja nikotiini tuotteiden ja huumausaineiden käytön, lääkkeiden väärinkäytön sekä haitallisen rahapelaamisen ehkäisemiseksi. Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Kaupungin tehtävänä on huolehtia päihdeolojen seurannasta, niitä koskevasta tiedotuksesta sekä päihdehaittojen vähentämistä koskevan tiedon tarjoamisesta. Kaupungin tehtävänä on myös lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista ja toteutusta kaikissa kunnan tehtävissä ja huolehtia siitä, että kunnan toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1143/1994) ja tupakkalain (693/1976) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

Kaupungin henkilöstöä koskevan päihdeohjelman tarkoituksena on antaa tukea päihdeasioiden käsittelyyn ja vähentää päihteiden käytöstä johtuvia ongelmia. Työhyvinvointiintii huomion kiinnittäminen, epäasialliseen kohteluun puuttuminen ja varhaisen puuttumisen menettelyt tukevat kaikki mielen hyvinvointia.

Päihdeavainindikaattoreiden avulla tuetaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnittelua ja seuranta. Päihdehaittojen kehitystä ja suuntaa voidaan ennakoita seuraamalla alla olevia indikaattoreita. Näitä voidaan käyttää hyödyksi ehkäisevää päihdetyötä suunnitellessa sekä asukkaiden palveluntarpeiden ennakoinnissa.

- Asunnottomat yksin asuvat / 1 000 asukasta
- Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat
- Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat
- Työttömät

Toinen osa päihdeavainindikaattoreita on saatavuus-indikaattorit, joka kertoo kaupungin tämän hetken päihdeilmiöistä. Näillä indikaattoreilla voidaan tukea ehkäisevän päihdetyön ja varhaisen tunnistamisen toimien kehittämistä.

- Alaikäisenä alkoholin, savukkeiden tai sähkösavukkeiden ostoja vähittäismyynnistä
- Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä
- Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista
- Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa
- Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta
- Nuuskaa päivittäin
- Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita

- Pelaa rahapelejä viikoittain
- Tupakoi päivittäin

Päihteiden käytön vaikutusta yleiseen hyvinvointiin seurataan seuraavilla indikaattoreilla, jotka tukevat kaupungin asukkaiden palveluntarpeiden ennakointia sekä ehkäisevän päihdetyön suunnittelua.

- Poliisiin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
- Poliisiin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset
- Tapaturma päihtyneenä lukuvuoden aikana
- Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa

Mielen hyvinvoinnin indikaattorit ovat merkittävässä roolissa tarkasteltaessa kuntalaistemme jaksamista ja pohdittaessa keinoja positiivisen muutoksen luomiseen. Näitä indikaattoreita ovat mm.

- Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä / 1000 asukasta
- Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 – 64-vuotiaista
- Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista
- Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus %, 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat
- Kokenut positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Laitilalaisia kolmannen sektorin toimijoita päihdetyön ja mielen hyvinvoinnin saralla

A-kiltojen Liitto ry on valtakunnallinen keskusjärjestö, jonka jäseninä ovat paikalliset päihdeasiakasjärjestöt, A-killat. Jäsenjärjestöjä on lähes yhdeksänkymmentä. Laitilan A-killta on yksi niistä. Toiminta on päihdeettöntyä, vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja monimuotoisesti toteutettavaa vertaistukitoimintaa päihdeongelmallisille, päihdetoipujille sekä heidän läheisilleen.

A-killan keskeisiä toimintaperiaatteita ovat päihdeettömyys, vapaaehtoisuus, kokemuksellisuus, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja yhteisötoiminta. A-killan ovet ovat avoinna arkipäivisin ja mukaan ovat tervetulleita kaikki. Toimintaa järjestetään sekä omissa tiloissa että myös retkien ja tapahtumien muodossa.

Fingerroos-säätiön pilke-toiminta:

"Pilke-toiminta on vertaistuellista, ammatillisesti ohjattua ryhmätoimintaa ikääntyneille, joilla on tai on ollut päihdeongelmia. Pilke-ryhmä eli Pilke-porukka kokoontuu kerran viikossa samaan aikaan samassa paikassa, tavallisesti palvelukeskuksen tai järjestön tiloissa. Tapaamisessa syödään aamupalaa, vaihdetaan kuulumisia ja pelaillaan, kokeillaan kädentaitoja, tehdään retkiä tai jotain muuta sellaista, jota pilkeläiset yhdessä ovat suunnitelleet tekevänsä. Pilke-porukkaa ohjaa kaksi Pilke-ohjaajaa, molemmat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

Pilke-porukat toimivat matalan kynnyksen periaatteella, eli niihin saa tulla sellaisena kuin on ilman vaatimusta päihitteettömyydestä tai raitistumisesta. Pilke-toiminta on maksutonta. Toiminta järjestetään yhteistyössä Turun kaupungin kanssa."

Laitsemiele ry on Laitilan seudun mielenterveysyhdistys.

"LaitSeMiele ry on Mielenterveyden Keskusliiton jäsenyhdistys ja perustettu 15.5.2001 kehittämään ja tukemaan mielenterveyskuntoutujien asemaa Laitilan seudulla. Kuljemme yhdessä kunnallisten- ja muiden toimijoiden rinnalla tarjoten mielekästä yhteiskunnallista toimintaa ja tekemistä arkipäivään. Päivätoiminnan tilat toimivat matalan kynnyksen kohtaamispaikkana kenelle tahansa, joka kaipaa ystäviä ja toimintaa sekä oman hyvän mielialan ylläpitoa. Meille on helppoa tulla elämän erilaisina päivinä omana itsenään."

Laitilan kaupunki on mukana tukemassa yhdistysten toimintaa joko tarjoamalla tiloja tai tukemalla toimintaa taloudellisesti.

2.5 Harrastaminen, vapaa-aika ja kulttuuri

Laitilassa harrastusmahdollisuudet ovat todella monipuoliset ja laajat kaikille ikäryhmille.

Harrastustoimintaa löytyy elokuvien, kuvataiteen, kädentaitojen, liikunnan, musiikin, partion, sanataiteen, tanssin, teatterin, valokuvauksen ja yhdistystoiminnan parista. Laitilassa pyritään entisestään parantamaan kulttuurin, harrastamisen ja vapaa-ajan vieton saavutettavuutta sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuutta. Niin musiikki- kuin Vakka-Suomen kansalaisopistonkin rooli on merkittävä, kun halutaan taata elinikäisen oppimisen mahdollistaminen.

Nämä seikat huomioidaan mm. vuosittain toteutettavissa liikuntapaikkapalavereissa sekä nuoriso- ja kulttuuritoimen kootessa yhdistyksiä kokoon. Kirjastossa onkin mahdollista hyödyntää ilmaisia tiloja mm. yhdistysten kohtaamispaikkana.

Kaupungin kulttuuritoimen toiminta-ajatus on vahvistaa identiteettiä vanhoihin ja uusiin aineksiin, luoda kaupunkilaisille edellytyksiä kulttuuriharrastuksiin ja kulttuuripalvelujen käyttämiseen, monipuolistaa Laitilan kulttuuritarjontaa ja tuoda siihen vaihtoehtoja. Vaalitaan vanhaa ja kokeillaan uutta!

Kustaa Hiekan kulttuuriviikko on yhtenä merkittävänä osana Laitilalaista kulttuuritarjontaa. Tapahtuma on järjestetty jo useiden vuosien ajan ja se onkin muodostunut oleelliseksi osaksi vuoden tapahtumakalenteria. Viikko pitää sisällään kaikille avoimia tapahtumia sekä tilaisuuksia ja lisäksi kaupungissamme on toteutettu upeita katukuvassa näkyviä valaistuksia ja näyttelyitä. Taideprojekteissa on ollut mukana mm. koulujen oppilaat, varhaiskasvatus, yhdistykset, yritykset ja muut tiimit.

Laitilan pienellä viihtyisällä torilla on järjestetty ohjelmallisia iltatoreja 1990-luvun puolivälistä alkaen. Iltatorien ajankohdaksi ovat vakiintuneet torstai-illat kesäkuun lopusta elokuun alkuun. Torille on yritetty houkutelaa myyjä hieman vaihtelevalla menestyksellä. Torin esiintymislavalla alkaa klo 18 noin tunnin mittainen esitys; esiintyjät ovat pääosin paikallisia harrastajaryhmiä, jotka on usein saatu esiintymään ilmaiseksi tai vastineena myönnetystä kulttuuriavustuksesta.

Ohjelmalliset iltatorit on todettu matalan kynnyksen kohtaamispaikoiksi varsinkin aikuiselle väestölle ja kesäasukkaille. Osallistujina on usein ollut myös lähellä olevien hoitolaitosten asukkaita. Torilla tavataan tuttuja, tehdään ostoksia, jutellaan kahvikupin ääressä ja seurataan ohjelmaa. Paikalle voi tulla ilman rahapussia ja rennoissa asusteissa. Tapahtuma on vuosien mittaan vakiinnuttanut paikkansa Laitilan kesäohjelmassa, monelle se saattaa olla odotettu hetki, joka rytmittää keskikesän viikkoja. Iltatorien järjestäminen on kaupungille edullinen tapa järjestää aikuisväestölle vakituista kesäohjelmaa. Kustannukset muodostuvat tiedottamisesta, markkoinnista sekä äänentoistosta ja mahdollisesta esiintyjäpalkkiosta.

Kaupungin nuorisotoimi tarjoaa mahdollisuuksia eri-ikäisille nuorille viettää vapaa-aikaa. Nuorisotila on avoinna eri ikäryhmille viikottain ja tilassa voi mm. pelata erilaisia pelejä lautapeleistä pelikonsolipeleihin, piirtää, maalata ja askarella. Nuorisotoimen henkilöstö ohjaa ja tutustuttaa harrastusten pariin niin nuorisotilalla kuin soveltuvin osin sen ulkopuolellakin. Nuorisotoimella on mm. oma lentopallovuoro varattuna 14-18 -vuotiaille nuorille, johon nuoret saavat vapaasti osallistua. Loma-aikoina nuorisopalvelut järjestävät perinteisesti erilaisia retkipäiviä, joihin osallistuminen on maksutonta.

Vakka-Suomen kansalaisopisto on visionsa mukaisesti toiminta-alueellaan Vakka-Suomessa hyvän elämän, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistäjä sekä tulevaisuuden tekijä, joka tarjoaa toiminnassaan monipuolisia, ajantasaisia ja asiakaslähtöisiä sisältöjä ja oppimisympäristöjä.

Kansalaisopisto korostaa ns. slow-elämään kuuluvia arvoja: hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Opisto haluaa toimia aktiivisena vaikuttajana toimintaympäristössään. Opiston visio on muodostettu näiden ajatusten ja teemojen pohjalta. Vastapainona kiireiselle elämälle opisto korostaa hyvää ja rauhallista elämäntapaa. Opisto järjestää alueella monipuolista, ajantasaista, perinteistä kumpuavaa ja tulevaisuuteen peilaavaa koulutusta. Toiminta pohjaa elinikäisen oppimisen periaatteeseen ja sen myötä tärkeitä pysyviä teemoja ovat yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa, kestävä kehitystä ja aktiivista kansalaisuutta tukeva koulutus. Myös monikulttuurisuus ja kansainvälisyys näkyvät toiminnassa. Opisto järjestää mm. maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa matalankynnyksen kieltenopetusta.

Vakka-opistossa toteutuu vuosittain lähes 17 000 opetustuntia ja yli 800 kurssia. Opiston toiminta tavoittaa erittäin kattavasti sekä Laitilan että koko toiminta-alueen eli Vakka-Suomen asukkaat. Esim. Laitilassa joka vuosi kaupungin asukkaista n. 20 % on opiston opiskelijoina.

Vakka-opisto on saanut oppilaitosten Kestävän kehityksen sertifikaatin ensimmäistä kertaa vuonna 2016, se uusittiin v. 2019. Nyt alkuvuonna 2023 opisto sai taas uusittua tuon sertifikaatin, tällä hetkellä se on nimeltään oppilaitosten kestävä tulevaisuuden sertifikaatti ja nyt mukana on opiston toiminnasta sekä vapaa sivistystyö että taiteen perusopetus. Vakka-opisto pyrkii toteuttamaan vastuullista ja kestävä koulutusta, joka tarjoaa sekä Laitilan kaupungin että muun opiston toimialueen asukkaille monipuolista kurssi- ja kulttuuritoimintaa sekä joustavia ja monipuolisia mahdollisuuksia kuntalaisten itsensä kehittämiseen ja ohjattuun harrastustoimintaan.

Vakka-Suomen musiikkiopiston perustehtävä on tarjota monipuolista ja laadukasta musiikkikasvatusta, jolla luodaan edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle ja elinikäiselle harrastamiselle. Musiikkiopisto on oman toiminta-alueensa merkittävä kulttuurivaikuttaja koulutuksen ja tapahtumien järjestäjänä. Musiikkiopisto edistää toiminnallaan hyvinvointia Vakka-Suomessa.

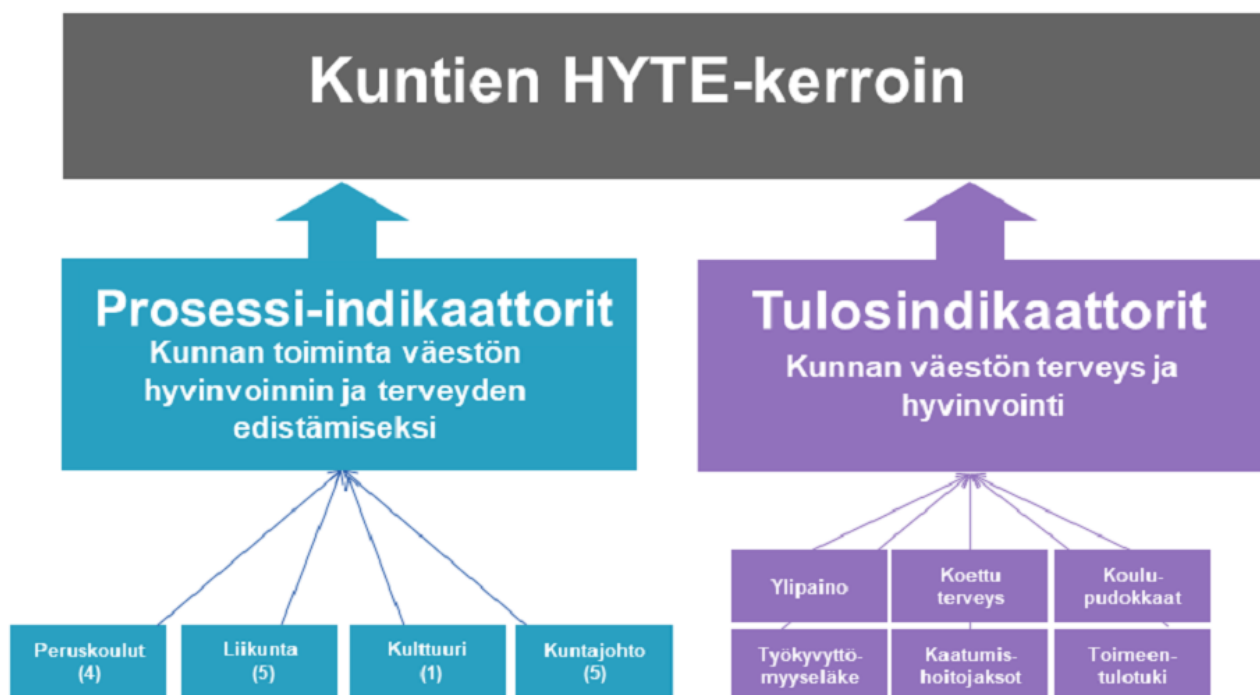
2.6 HYTE-kerroin

Kunnille otetaan vuoden 2023 alusta käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen.

Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveystalvet siirtyvät hyvinvointialueiden järjestettäväksi, mutta vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyy kunnilla. Kuntien palkitseminen vaikuttavasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on tärkeää, koska hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja hyvinvointialueen edellytys. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät.

HYTE-kerroin lasketaan siihen valittujen indikaattorien pohjalta

Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.

Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: prosessi-indikaattoreista ja tulosindikaattoreista. Yhteensä indikaattoreita on 21.

Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit (15 kpl) mittaavat nykytilannetta. Niillä haetaan vastausta kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on".

Toimintaa kuvaavat indikaattorit:

- 1 peruskoulut (4 yksittäistä indikaattoria)
- 2 liikunta (5 yksittäistä indikaattoria) EVA
- 3 kuntajohto (5 yksittäistä indikaattoria)
- 4 kulttuuri (1 yksittäinen indikaattori)

Toimintaa kuvaavien indikaattoreiden määrä on kohtalaisen suuri, jotta toimintaa voidaan arvioida mahdollisimman laajasti. Jos indikaattoreita olisi vain muutama, olisi vaarana että tehtäisiin vain niitä asioita, joita HYTE-kertoimessa mitataan. Nyt valitut indikaattorit mittaavat laajasti tekemisiä aina johtamisesta, seurannasta ja arvioinnista, resursseista ja kuntalaisten osallisuuden edistämistä käytännön tekemisiin. Tärkeää on myös työn pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus.

Alustavasti on kaavailtu, että jaettava summa olisi noin 100 miljoonaa euroa. Tämä ei ole korvamerkittyä, vaan yleiskatteellista, eli se sisältyy kunnan saamaan valtionosuuteen. Kunta voi käyttää saamansa summan valtionosuuden perusteissa osoitettujen tehtävien hoitamiseksi.

Käytännössä kunnan saama summa lasketaan seuraavasti:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta x kunnan asukasluku x kunnan hyte-kerroin / koko maan hyte-kerroin, joka vuonna 2023 on 67.

Esimerkiksi 10 000 asukkaan kunta voi saada hyte-työn onnistumisesta riippuen vaikkapa $18,89 / \text{asukas} \times 10\,000 \text{ asukasta} \times 40/67 = 112\,500$ euroa tai $18,89 / \text{asukas} \times 10\,000 \text{ asukasta} \times 80/67 = 225\,000$ euroa

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

HYTE-työn raportointi

Voidaankin todeta, että Laitilassa tehdään monipuolista ja merkityksellistä työtä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen parissa laaja-alaisesti niin kaupungin kuin eri yhdistysten ja järjestöjenkin toimesta. Toteutuksen lisäksi seuranta ja raportointi tullaan toteuttamaan vuosittain sekä hyvinvointikertomustyön raportoinnissa että Thl:n kyselyiden avulla.

Hyvinvoinnin seurantaan on olemassa laajalti erilaisia indikaattoreita. Hyvinvointiin liittyvää tietoa kerätään vuosittain ja näiden tiedonkeruiden tulosten pohjalta pystytään seuraamaan hyvinvoinnin kehitystä. Parittomina vuosina tietoa kerätään kulttuuripuolelta, kuntajohdolta sekä perusopetuksen parista, kun taas parillisina vuosina kyselyjä tehdään liikunnan, lukion ja perusterveydenhuollon saralla. Tämä onkin siis seurannan ja raportoinnin kannalta merkityksellistä huomioida, jotta voidaan aina vuosittaisissa tarkastelujaksoissa hyödyntää uusimpien tiedonkeruiden antamaa tulosta.

Pisteet	Laitila	Koko maa
Kaikki sektorit	56	68
Kuntajohto	..	79
Perusopetus	70	64
Lukiokoulutus	75	66
Ammatillinen koulutus	..	63
Liikunta	38	72
Perusterveydenhuolto	38	70
Kulttuuri	59	66

3 HYVINVOINNIN EDISTÄMISTÄ TUKEVAT OHJELMAT JA SUUNNITELMAT

Elinkeinopoliittinen ohjelma 2019-2022

(<https://www.laitila.fi/palvelut/elinkeinopalvelut/elinkeinopoliittinen-ohjelma/>)

Vakka-Suomen liikenneturvallisuussuunnitelma (file:///C:/temp/Vakka-Suomen_seudun_liikenneturvallisuussuunnitelma_2015.pdf)

Laitilan hiilineutraalikunta –hanke (file:///C:/temp/Tietoa_Hinku-hankkeesta.pdf)

Maankäytön suunnitelmat/ vuosittaiset kaavoituskatsaukset

(<https://www.laitila.fi/palvelut/kaavoitus/kaavoituskatsaus/>)

Vakka-Suomen kotouttamisohjelma (file:///C:/temp/Vakka-Suomen_kotouttamisohjelma_2019-2023.pdf)

Laitilan ikääntyneen väestön palveluiden järjestämissuunnitelma 2021-2024

(file:///C:/temp/Laitilan_ik%C3%A4nC3%A4ntyneen_v%C3%A4est%C3%B6n_palveluiden_j%C3%A4rjest%C3%A4missuunnitelma_2021-2024.pdf)

Oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelma

(<https://www.laitila.fi/palvelut/opetus/perusopetus/opetussuunnitelma/>)

Pohjavesivarat aktiiviseen hyötykäyttöön eteläisessä Satakunnassa ja Laitilassa

(https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/120006/EA_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y)